

**Источники и литература:**

1. Ковальчук М. І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК / М. І. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 390 с.
2. Кундиус В. А. Управленческий анализ деятельности предприятий агропромышленного комплекса / В. А. Кундиус. – М. : Кнорус, 2012. – 392 с.
3. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2004. – 365 с.
4. Мошенський С. З. Економічний аналіз / С. З. Мошенський, О. В. Олійник ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП «РУТА», 2007. – 704 с.
5. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П. Я. Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 365 с.
6. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий АПК / Г. В. Савицкая. – Мн. : Новое знание, 2006. – 652 с.

**Воропай В.А.****УДК 338.242****АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ОЦІНКИ СТАНУ І РІВНЯ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

***Анотація.** На основі аналізу літературних джерел щодо забезпечення економічної безпеки підприємства систематизовано методичні підходи до її визначення та оцінки рівня. Визначено переваги та недоліки існуючих методичних підходів з метою розробки концептуальних підходів для визначення та впровадження системи економічної безпеки підприємств залізничного транспорту з урахуванням основних особливостей їх діяльності.*

*Проаналізовані існуючі методичні підходи щодо оцінки системи економічної безпеки підприємства дозволили умовно об'єднати їх у такі основні групи: індикаторний підхід; підхід оцінки стану фінансової складової діяльності підприємства; підхід заснований на прогнозуванні банкрутства; програмно-цільовий підхід; ресурсно-функціональний підхід; системний підхід; підхід на основі використання економіко-математичних методів та моделей; підхід на основі використання методу експертних оцінок; інші. Коротко охарактеризовано суть вищезгаданих методичних підходів оцінки стану та рівня економічної безпеки підприємства. У статті показано, що підприємство може виходячи зі своєї специфіки використовувати проаналізовані підходи в цілому, або окремі показники.*

***Ключові слова:** економічна безпека, підприємства залізничного транспорту, індикаторний підхід, оцінка стану фінансової складової діяльності підприємства, підхід заснований на прогнозуванні банкрутства, програмно-цільовий підхід, ресурсно-функціональний підхід, системний підхід, підхід на основі використання економіко-математичних методів та моделей, підхід на основі використання методу експертних оцінок.*

***Анотація.** На основе анализа литературных источников по оценке экономической безопасности предприятия систематизированы методические подходы к ее определению и оценки уровня. Определены преимущества и недостатки существующих методических подходов, что позволит разработать концепцию определения и внедрения системы экономической безопасности предприятий железнодорожного транспорта с учетом основных особенностей их деятельности.*

*Проанализированные существующие методические подходы к оценке системы безопасности предприятия позволили условно объединить их в следующие основные группы: индикаторный подход; подход оценки состояния финансовой деятельности предприятия; подход основанный на прогнозировании банкротства; програмно-целевой подход; ресурсно-функциональный подход; системный подход; подход на основе использования экономико-математических методов и моделей; подход на основе использования метода экспертных оценок, другие. Кратко охарактеризованы вышеназванные методические подходы оценки состояния и уровня экономической безопасности предприятия. В статье показано, что предприятие может исходя из своей специфики использовать проанализированные подходы в целом или отдельные показатели. На основе анализа литературных источников по оценке экономической безопасности предприятия систематизированы методические подходы к ее определению и оценки уровня. Определены преимущества и недостатки существующих методических подходов, что позволит разработать концепцию определения и внедрения системы экономической безопасности предприятий железнодорожного транспорта с учетом основных особенностей их деятельности.*

***Ключевые слова:** экономическая безопасность, предприятия железнодорожного транспорта, индикаторный подход, оценка состояния финансовой деятельности предприятия, подход основан на прогнозировании банкротства, програмно-целевой подход, ресурсно-функциональный подход, системный подход, подход на основе использования экономико-математических методов и моделей, подход на основе использования метода экспертных оценок.*

***Summary.** Based on analysis of the literature to assess the economic security systematic methodological approach to its definition and assessment of the level. Identify the advantages and disadvantages of existing methodological approaches in order to develop the concept definition and implementation of the economic security of rail transport with the main features of their activities.*

*Analyzed the existing methodological approaches to the assessment of the security company have allowed conditionally merge them into the following main groups: the indicator approach, the approach assessment of financial activity, an approach based on the prediction of bankruptcy, target-oriented approach, resource-functional approach, system approach, an approach based on the use of economic-mathematical methods and models; approach based on the method of expert estimates, other. A brief description of the above methodological approaches and assessment of the level of economic security. The article shows that the company may on the basis of their specific use approaches analyzed as a whole or individual performance. Based on analysis of the literature to assess the economic security systematic methodological approach to its definition and assessment of the level. Identify the advantages and disadvantages of existing methodological approaches in order to develop the concept definition and implementation of the economic security of rail transport with the main features of their activities.*

**Keywords.** *Economic security, enterprises of railway transport, the indicator approach, assessment of the financial activities of the enterprise, the approach is based on the prediction of bankruptcy, target-oriented approach, resource-functional approach, system approach, an approach based on the use of economic-mathematical methods and models, an approach based on the use of method of expert estimates.*

**ВСТУП.** Економічна наука намагається знайти оптимальні напрями розвитку економіки на рівні країни, окремих галузей та кожного конкретного суб'єкта господарювання. Ефективними заходами, що спрямовані на зниження вразливості господарюючих суб'єктів від ризиків та невизначеності, слід вважати створення та забезпечення належного рівня їх економічної безпеки. Така ситуація має місце через непослідовний та недостатній характер проведення державою програм підтримки залізничних підприємств, що призвело до високої їх вразливості перед деструктивними чинниками різновекторних напрямів дії.

Практика господарювання підприємств залізничного транспорту дає підстави стверджувати про велике значення ефективної роботи суб'єктів даної галузі для держави. Соціальне значення транспортної діяльності, забезпечення суб'єктами господарювання галузі національної безпеки, формування ними експортного потенціалу країни тощо вимагають обов'язкового дотримання економічної безпеки. Отже, край актуальним та важливим завданням сучасних умов діяльності є створення таких умов функціонування транспортного сектору, за яких відбувається сталий розвиток залізничних підприємств та національної економіки в цілому. Такі умови існування і розвитку дозволять повною мірою реалізувати наявний ресурсний потенціал та ефективно забезпечувати соціально-економічний розвиток країни. Саме тому наукові пошуки, які присвячені розв'язку актуальної проблематики забезпечення економічної безпеки підприємств залізничного транспорту варто вважати сучасними та важливими. В той же час, теоретичні та практичні проблеми забезпечення економічної безпеки в підприємствах залізничного транспорту залишаються ще не достатньо дослідженими.

Додаткового значення дослідженням економічної безпеки підприємств залізничного транспорту надає низка невирішених проблем, пов'язаних з потребою в акумулюванні фінансових ресурсів, зношеністю основних фондів, врегулюванням тарифних відносин між учасниками перевізного процесу, об'єктивною необхідністю в реформуванні фіскальної політики в галузі, соціальному спрямуванні пасажирських перевезень тощо. До того ж, необхідним є чітке визначення ефективних обсягів та пріоритетних напрямів надання державної підтримки підприємствам залізничного транспорту.

**ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ.** Таким чином, метою статті є узагальнення існуючих методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства з метою розробки підходів щодо її визначення та забезпечення в підприємствах залізничного транспорту з урахуванням специфічних особливостей їх функціонування.

**РЕЗУЛЬТАТИ.** Методи оцінювання економічної безпеки підприємства залежать від конкретного змісту, що вкладається в саме поняття економічної безпеки підприємства. Очевидним є також те, що немає єдиного показника, який би повною мірою адекватно оцінив це явище.

Аналіз існуючих методичних підходів щодо оцінки системи економічної безпеки підприємства дозволив умовно об'єднати їх у такі основні групи:

- індикаторний підхід;
- підхід оцінки стану фінансової складової діяльності підприємства;
- підхід заснований на прогнозуванні банкрутства;
- програмно-цільовий підхід;
- ресурсно-функціональний підхід;
- системний підхід;
- підхід на основі використання економіко-математичних методів та моделей;
- підхід на основі використання методу експертних оцінок;
- інші.

Значна кількість названих методичних підходів не означає їх оригінальності і значних відмінностей, однак для проведення аналізу кожне підприємство, може виходячи зі своєї специфіки використовувати їх в цілому, або окремі показники, які запропоновано у наведених підходах.

Коротко охарактеризуємо суть вищезгаданих методичних підходів оцінки стану та рівня економічної безпеки підприємства.

Так, індикаторний підхід передбачає розрахунок певного набору показників економічної безпеки та порівняння (зіставлення) їх фактичних значень з пороговими. Під пороговими значеннями індикаторів економічної безпеки слід розуміти їх граничні величини, недотримання яких свідчить про наявність загроз економічній безпеці. За такого підходу рівень безпеки підприємства визначається як середньозважений ступінь відповідності фактичних значень оціночних показників їх пороговим значенням. Такий розрахунок,

як правило, проводиться спочатку за кожною окремою функціональною складовою економічної безпеки, а потім розраховується загальний її рівень з урахуванням вагомості кожної складової.

Існують різні погляди на визначення множини показників (індикаторів) економічної безпеки. Основним критерієм включення показника до множини індикаторів економічної безпеки є забезпечення реалізації пріоритетних економічних інтересів підприємства (як і господарських загалом). Ці інтереси визначаються станом функціонування підприємства.

Більшість існуючих індикаторних підходів до оцінки рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання дають статичну її оцінку на певний момент. Однак на практиці в зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства відбуваються постійні зміни. Тому такі методики оцінки економічної безпеки практично недоцільно використовувати для прогнозування її рівня в майбутньому [1, 3, 4, 9].

На основі оцінки стану фінансової складової діяльності підприємства деякі автори пропонують визначати оцінку економічного стану підприємства (здатність підприємства фінансувати свою діяльність) і його економічних ресурсів. Так, ряд авторів вважають, що важливою складовою оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства є врахування рівня його прибутковості, оскільки прибуток є однією з основних цілей функціонування суб'єкта господарювання [6, 7].

Крім того, оцінка показників фінансового стану підприємства передбачає порівнювання фактичних значень з нормативними. Але, на наш погляд, для попередження проблем необхідно зазначені підходи доповнити прогнозною частиною. Крім того, для логічної завершеності і достатньої об'єктивності результатів аналізу необхідно запропоновані показники з'єднати в загальний синтетичний показник, що може характеризувати стан економічної безпеки підприємства.

Таким чином, поряд з індикаторним підходом та підходом оцінки фінансової складової діяльності підприємства найбільш поширеним методом аналізу та визначення рівня економічної безпеки підприємства є методичний підхід на основі прогнозування банкрутства [2].

В той же час, методи прогнозування банкрутства зводяться переважно до виявлення симптомів фінансової кризи підприємства, тому значно обмежують сутність поняття «економічна безпека».

Ресурсно-функціональний підхід зводиться до визначення рівня економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів підприємства.

Представники ресурсно-функціонального підходу [9] пропонують визначити рівень фінансово-економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів суб'єктів господарювання за кожною функціональною складовою.

Різновидом ресурсно-функціонального підходу є ресурсно-відтворювальний підхід, який дозволяє розглядати діяльність підприємства у безперервному довгому потоці поновлення виробництва та виробничих відносин у процесі відтворення [10, 11]. Перевагою цього підходу є універсальність, яка забезпечує можливість його використання у рейтинговій оцінці за рівнем економічної безпеки на усіх рівнях управління економікою [12].

Прихильником програмно-цільового підходу оцінки системи економічної безпеки є Забродський В. [8, с. 35]. Ним запропоновано використовувати для оцінки економічної безпеки підприємства підхід, що відображає принципи та умови програмно-цільового управління і розвитку. Відповідно до цього підходу оцінка фінансової складової безпеки підприємства ґрунтується на інтегруванні сукупності показників що визначають економічну безпеку. При цьому використовується кілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний і багатовимірний аналіз. Такий підхід відрізняється високим ступенем складності проведеного аналізу з використанням методів математичного аналізу, що в практичній діяльності підприємства досить важко використовувати.

Як відомо, системний підхід передбачає дослідження якомога більшої кількості зв'язків між елементами системи та об'єктами зовнішнього середовища для виявлення та аналізу найістотніших з них.

Однією з основних проблем застосування системного підходу до дослідження економічної безпеки підприємства є встановлення реальної специфікації системи, виявлення усіх істотних її елементів та всієї сукупності зв'язків між ними.

Використання системного підходу пояснюється тим, що своєю кінцевою метою він має угруповання всіх суттєво важливих факторів, які, в свою чергу, створюють позитивні умови для безпечного функціонування та розвитку підприємства. Саме системний підхід дозволяє не тільки по-новому підійти до вирішення багатьох актуальних проблем забезпечення економічної безпеки, але й аналізувати конкретні позиції, дії, ситуації і цілі в комплексі діючих чинників.

Суть системного підходу, при вирішенні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств, полягає в тому, що діяльність колективу, функціонування підприємства та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів розглядаються як динамічна система в сукупності її найважливіших зв'язків, яка сприяє знаходженню шляхів оптимізації цієї системи [14].

Економіко-математичний підхід для оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання (передбачає використання встановленої функціональної залежності [15]. Доцільність застосування такого підходу зумовлена його здатністю виявити основні прямі (зворотні), лінійні (нелінійні) взаємозв'язки між різними факторами, які визначають напрями і можливості зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємств. До того ж на основі економіко-математичного підходу можуть бути

сформовані різні сценарії розвитку підприємства за умови зміни того чи іншого фактора, що є важливим при обґрунтуванні вибору фінансово-економічної стратегії розвитку підприємства.

Серед моделей, розроблених українськими вченими, можна виділити такі моделі, як:

- дискримінантна інтегральна оцінка фінансового стану підприємства [16], яка базується на застосуванні методології дискримінантного аналізу на основі фінансових показників вибіркової сукупності вітчизняних підприємств;
  - комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей [17].
- Цей метод оцінки дозволяє виявити тенденції у динаміці фінансового стану підприємства [18].

Недоліком більшості методичних підходів, які передбачають застосування моделювання процесів фінансово-економічної безпеки підприємства, є те, що прогнозування зазначених процесів здійснюється на основі ретроспективного аналізу та лінійної проекції рядів динаміки окремих факторів.

Крім того, для оцінки стану та рівня економічної безпеки підприємства використовують метод аналізу і обробки сценаріїв призначений для прогнозування різних варіантів розвитку ситуації, метод оптимізації – для вибору варіанту, за якого досягається найбільш бажаний результат, теоретико-ігрові методи – для визначення варіантів розвитку підприємства у непередбачуваному зовнішньому середовищі, теорію штучних нейронних мереж – для моделювання нелінійних залежностей при вирішенні задачі забезпечення економічної безпеки підприємства [5].

Основним недоліком названих підходів є складність їх використання у діяльності вітчизняних підприємств на сучасному етапі їх розвитку.

Метод експертних оцінок передбачає здійснювати прогнозування можливих загроз підприємства на основі висновків, зроблених експертами. Основними недоліками цього методу може бути недостатня кваліфікація спеціалістів та суб'єктивізм при прийнятті рішень. Крім того, можливий вплив одного спеціаліста на решту членів групи, якщо застосовується метод колективних експертних оцінок.

Окрім розглянутих моделей, для характеристики рівня економічної безпеки, окремі фахівці рекомендують застосовувати методи теорії нечітких систем та інші, які поки що не отримали ґрунтового теоретичного обґрунтування та широкого практичного використання.

Порівняльна характеристика переваг і недоліків методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення економічної безпеки підприємства наведена у табл. 1.

**Таблиця 1.** Характеристика переваг і недоліків методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення економічної безпеки підприємства

Метод оцінки та аналізу економічної безпеки	Характеристика методу	Переваги методу	Недоліки методу
1. Індикаторний підхід	Оцінка рівня економічної безпеки визначається за допомогою індикаторів, що є пороговими значеннями певних показників системи.	Індикатори можуть бути частковими, що характеризують певний напрям його стану, та узагальнюючими, що дають можливість оцінити стан підприємства в цілому з позицій його привабливості для потенційних інвесторів та кредиторів.	Складність визначення бази для розрахунків граничних значень часткових індикаторів, що відображається на їхньому розмірі і на всьому результаті в цілому.
2. Підхід оцінки стану фінансової складової діяльності підприємства	Оцінка рівня економічної безпеки визначається на основі оцінки економічного стану підприємства і його економічних ресурсів.	Встановлюються нормативні значення множини фінансово-економічних показників, що дають можливість оцінити стан підприємства	Дає змогу проаналізувати лише фактичний фінансовий стан підприємства, а не визначити рівень його економічної безпеки.
3. Методичний підхід прогнозування банкрутства підприємства	Оцінка рівня економічної безпеки з огляду на рівень поточної платоспроможності	Простота в розрахунках та доступність даних для розрахунків	- оцінка здійснюється лише з огляду на платоспроможність підприємства
4. Програмно-цільовий підхід	Рівень економічної безпеки підприємства розраховується за допомогою інтегрування показників, які його визначають.	Дозволяє отримати достовірні результати рівня фінансової безпеки підприємства.	Складність правильного визначення і відбору показників та визначенню методів їх інтегрування. Вимагає значний рівень кваліфікації персоналу і менеджерів.
5. Ресурсно-функціональний підхід	Рівень економічної безпеки визначається за допомогою оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства.	Комплексно вивчається безпека підприємства на основі функціональних складових	Необхідне детальне вивчення процесів, що мають вплив на стан економічної безпеки підприємства.
6. Системний підхід	Система безпеки розглядається як сукупність взаємозалежних елементів (підсистем), що має ціль, ресурси, процес із забезпечення безпеки, зв'язок із зовнішнім середовищем та зворотній зв'язок	Всі існуючі виокремлені складові системи безпеки в рамках цього підходу є універсальними на підприємств і будь-якої галузі та сектору національної економіки	Виокремлюються лише внутрішні складові, на які повинне бути скероване дослідження та управління. Вимагає застосування складного математичного апарату
7. Підхід на основі використання економіко-математичних методів та	Передбачає використання встановленої функціональної залежності	Здатність виявити основні прями (зворотні), лінійні (нелінійні) взаємозв'язки між	Прогнозування зазначених процесів здійснюється на основі ретроспективного аналізу та

**АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ОЦІНКИ СТАНУ І РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

моделей		різними факторами, що визначають економічну безпеку підприємств.	вимагає застосування складного математичного апарату
8. Підхід на основі використання методу експертних оцінок	Оцінка здійснюється на основі бачень кваліфікованих експертів	Експерт може розглядатися як якісне джерело інформації та групова думка експертів близька до найбільш раціональної оцінки	Складність підбору досвідчених експертів і визначення прийнятності їх рішень;
9. Інші підходи	Методи доцільно використовувати для прогнозування рівня економічної безпеки в майбутньому	Можливість прогнозування економічної безпеки для майбутніх періодів	Складні розрахунки та великі затрати інтелектуальних ресурсів

**ВИСНОВКИ.** Проаналізувавши існуючі методичні підходи щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства, можна зробити висновок, що різноманіття підходів, їх окремі переваги та недоліки дозволяють стверджувати, що підприємству для забезпечення комплексності та системності оцінки й аналізу рівня економічної безпеки підприємства необхідно враховувати наступні аспекти:

- система показників, за якими буде проводитись оцінка безпеки, повинна бути визначена таким чином, щоб по кожній складовій були максимально точно висвітлені всі аспекти діяльності підприємства, адже від адекватності таких показників в значній мірі залежатиме об'єктивність результатів розрахунку як за окремими складовими, так і в цілому;
- формування порогових значень оціночних показників повинно базуватися на об'єктивній основі, адже у розрахунках вони виступають базою для порівняння;
- оцінювати рівень економічної безпеки найдоцільніше окремо за кожною функціональною складовою, і лише потім зводити відносні оцінки до інтегрального або узагальнюючого показника;
- здійснювати вибір оптимальних значень індикаторів задля забезпечення реалізації пріоритетних фінансово-економічних цілей підприємства;
- здійснювати звуження переліку показників-індикаторів фінансово-економічної безпеки підприємства з метою досягнення максимальної ефективності при їх оцінці та використання фінансово-економічного потенціалу підприємства в розрізі окремих бізнес-процесів;
- обирати методичний підхід з урахуванням специфіки діяльності підприємства, що дозволить виявити причини загроз та оперативно розробляти управлінські заходи для їх усунення.

З урахуванням специфіки діяльності підприємства залізничного транспорту та комплексного управління його поточною та інвестиційною діяльністю з метою запобігання загроз економічної безпеки на основі дослідження методичних підходів оцінки рівня економічної безпеки найбільш доцільним вважається використання методичного підходу визначення фінансово-господарської рівноваги на основі матриць рівноваги.

Побудова матриці рівноваги дозволяє визначити напрямки розвитку підприємства, з тим щоб досягати бажаного результату фінансово-господарської діяльності й втриматися в межах безпечної зони. Це завдання може бути вирішено через найбільш прийнятне поєднання результатів господарської та фінансової діяльності в межах допустимого ризику.

#### **Джерела та література:**

1. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: Монографія. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
2. Клебанова Т. С., Сергиенко Е. А. Модели оценки, анализа и прогнозирования экономической безопасности предприятия // Бизнес Информ. – Харьков : Издательский дом «ИНЖЕК», 2006. – № 8(326). – С. 65–72.
3. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий [Текст] / Р. С. Папехин // Взгляд молодых ученых на экономические и финансовые реформы в России: сб. ст. – Волгоград : Волгоградское научное изд-во, 2007. – 27 с.
4. Бендасюк О. О. Критерії й індикатори соціально-економічної безпеки // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1, т. 2. – С. 7-11.
5. Марущак С. М. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства на основі теорії нечітких множин // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 5, т. 1. – С. 16-21.
6. Москаленко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємств як основа для діагностики його банкрутства / В. П. Москаленко, О. Л. Пластун // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 180–191.
7. Грачев А. В. Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия / А. В. Грачев. – М. : Финпресс, 2002. – 316 с.
8. Забродский В. А. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. А. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-Информ. – 1999. – № 15. – С. 35-37.
9. Грицюк Н. А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Н. А. Грицюк // Проблеми науки. – 2008. – № 6. – С. 31–35.
10. Акмаев А. І. Ресурсно-відтворювальний підхід до оцінки економічної безпеки підприємств /

- Акмасв А. І., Жуков В. О. // Вісник СНУ ім. В. Даля. – 2004. – №10, ч.1. – С. 161-165.
11. Цал-Цалко Ю. С. Статистико-економічний аналіз ефективності діяльності економічних систем за показниками фінансової звітності // Вісник СНУ ім. В. Даля. – 2004. – №10, ч.1. – С. 141-151.
  12. Шпанковська Н. Г. Особливості методичного підходу до внутрішнього аналізу економічної безпеки підприємства / Н. Г. Шпанковська, В. В. Костанецький, Н. О. Котенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 146-150.
  13. Маслак О. І. Підходи щодо оцінювання рівня економічної безпеки підприємств / О. І. Маслак, Н. Є. Гришко // Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського. – 2011. – Вип. 6 (71), ч. 1. – С. 183-187.
  14. Мунтян В. І. Економічна безпека України. – К. : В-во КВІЦ, 1999. – 462 с.
  15. Мойсеєнко І. П. Економетричний аналіз стану економічної безпеки суб'єктів господарювання / І. П. Мойсеєнко, М. Я. Демчишин // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ: зб. наук. Праць. – Сер. Економічна ; голов. ред. Р. І. Тринько. – Л., 2010. – Вип. 3. – С. 251–263.
  16. Терещенко О. О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства // Економіка України. – 2004. – №5. – С. 38-44.
  17. Хотомлянський О. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей / Хотомлянський О., Черната Т., Северина Г. // Економіка України. – 2003. – №3. – С. 35-39.
  18. Крючко Л. С. Оцінка фінансового стану підприємства – сутність та необхідність // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1613>

Якимчук С.А.

УДК 504:368

## ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Анотація.* Розглянуто поняття екологічного страхування, його мету, об'єкт та суб'єкт страхування. Визначено основні функції екологічного страхування. Досліджено проблеми, які існують при формуванні екологічного страхування в Україні. Запропоновано шляхи удосконалення системи екологічного страхування.

Система страхування екологічних ризиків в Україні перебуває на стадії формування. Основними проблемами впровадження екологічного страхування є: законодавча неврегульованість екологічного страхування; низька фінансова спроможність підприємств; труднощі в оцінці екологічних ризиків тощо.

**Ключові слова:** навколишнє природне середовище, природоохоронна діяльність, екологічне страхування, екологічні ризики, договір страхування.

*Аннотация.* Рассмотрены понятия экологического страхования, его цели, объект и субъект страхования. Определены основные функции экологического страхования. Исследованы проблемы, которые существуют при формировании экологического страхования в Украине. Предложены пути совершенствования системы экологического страхования.

Система страхования экологических рисков в Украине находится на стадии формирования. Основными проблемами внедрения экологического страхования являются: законодательная неурегулированность экологического страхования; низкая финансовая состоятельность предприятий; трудности в оценке экологических рисков и т.д.

**Ключевые слова:** окружающая природная среда, природоохранная деятельность, экологическое страхование, экологические риски, договор страхования.

**Summary.** The aim of the article is to analyze the concept of environmental insurance, research problems in this area and their solutions for improving environmental management in Ukraine.

The paper considers different approaches to the interpretation of environmental insurance. Defined purpose, object and subject of environmental insurance. Also, the basic functions of environmental insurance.

The problems that exist in the implementation of environmental insurance in Ukraine. Analysis of the legal framework in the field of environmental insurance. Definitely form of environmental insurance. The most acceptable form is mandatory environmental insurance.

Environmental security - especially the most complex type of insurance that is specific (the relationship of legal mechanism, involving experts in ecology for environmental audits of insurers).

Environmental risks insurance system in Ukraine is under development and requires the development of effective mechanisms for its formation. The main problems of implementation of environmental insurance in Ukraine are: lack of legislation establishing mandatory environmental insurance, low financial capacity of enterprises, lack of environmental auditing practices, difficulties in assessing environmental risks, the lack of statistics on man-made disaster that can not adequately assess the damage and risks of their occurrence, the virtual absence of interaction between government agencies, academic and commercial institutions, enterprises and organizations.

**Keywords:** environment, environmental activism, environmental insurance, environmental risks, the insurance contract.

**Постановка проблеми.** В наш час зростає кількість екологічних аварій та катастроф, об'єктів та видів діяльності, які є джерелами підвищеної небезпеки для навколишнього природного середовища, для життєдіяльності та здоров'я людини, посилюються негативні впливи господарської діяльності на стан екосистеми, загострюються проблеми зберігання та знешкодження екологічно небезпечних відходів. Щоб розв'язати ці проблеми необхідний дієвий економічний інструмент у сфері природоохоронної діяльності,